

УДК 78

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/30.212256>

Юрій ЧУМАК,

orcid.org/0000-0002-5944-2917

кандидат мистецтвознавства,

доцент кафедри народних музичних інструментів та вокалу

Дрогобицького державного педагогічного університету

імені Івана Франка,

директор

Дрогобицького фахового музичного коледжу імені Василя Барвінського

(Дрогобич, Львівська область, Україна) *juchitak@ukr.net*

Ольга Сенік,

orcid.org/0000-0002-5325-224X

викладач-методист відділу теорії музики

Дрогобицького фахового музичного коледжу

імені Василя Барвінського

(Дрогобич, Львівська область, Україна) *olgasenyk59@gmail.com*

Андрій ДУШНИЙ,

orcid.org/0000-0002-5010-9691

кандидат педагогічних наук, доцент,

заслужений діяч естрадного мистецтва України

член-кореспондент Міжнародної академії наук педагогічної освіти,

завідувач кафедри народних музичних інструментів та вокалу

Дрогобицького державного педагогічного університету

імені Івана Франка

(Дрогобич, Львівська область, Україна) *assotobile@ukr.net*

УКРАЇНСЬКА ПРИВАТНА УЧИТЕЛЬСЬКА СЕМІНАРІЯ СЕСТЕР ВАСИЛІЯНОК ТА ДРОГОБИЦЬКИЙ МУЗИЧНИЙ КОЛЕДЖ ІМЕНІ В. БАРВІНСЬКОГО ЯК ОСЕРЕДКИ ДУХОВНОЇ ФОРМАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

У статті розглянуто роль обох навчальних закладів у духовному формуванні української молоді як культурологічного підґрунтя української інтелігенції. Заснування української приватної учительської семінарії пов'язується з освітницькою діяльністю Сестер Василянок у Дрогобичі. Досліджено навчальний і виховний процеси цього середнього професійного навчального закладу і виявлено спільні вектори з Дрогобицьким музичним коледжем ім. В. Барвінського. Подано кваліфікаційну характеристику педагогічного грона викладачів української приватної учительської семінарії, а також висвітлено найбільш знакові постаті (о. Северин Сапрун, Наталія Мілян). Головна увага звертається на організаційні моменти навчального процесу семінарії, такі як розклад занять, наявність господаєв курсу, статистичні дані про учениць. Розглянуто навчальні програми п'яти курсів семінарії, що викликає професійне зацікавлення для порівняння із сучасними навчальними програмами. Вперше звернено увагу на важливість уроків музики у навчанні семінаристок.

Зазначається, що внаслідок освітньої реформи 1932 року у Польщі учительська українська приватна семінарія пройшла етап реорганізації в українську гімназію з чотирирічним навчанням і подальшою проекцією у дво-річний ліцей. Започаткований у 1940 році в Дрогобичі учительський інститут у квітні 2020 року святкує свій 80-літній ювілей. Отже, можна припустити, що деякі учениці української приватної семінарії Сестер Василянок поповнили ряди оновленого навчального закладу.

Доведено, у функціонуванні обох інституцій простежується різновекторне навчання, мета якого – виховувати різносторонню творчу особистість. За 20 років існування учительська семінарія діяла в Дрогобичі як освітній і культурний осередок, не поступалася фаховим рівнем інституцій державного підпорядкування. За свої 75 років, музичний коледж виховав не одне покоління мистецьких кадрів, котрі гордо несуть славу музичної культури краю в Україні та за кордоном, стають креативним форпостом національної творчої інтелігенції.

Ключові слова: Сестри Василянки, семінарія, музичний коледж, о. Северин Сапрун, Наталія Мілян, учительський інститут.

Yuriy CHUMAK,

orcid.org/0000-0002-5944-2917

Candidate of Art History,

Associate Professor at the Folk Musical Instruments and Vocals Department

Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University,

Director

Drohobych Vasil Barvinsky Professional Music College

(Drohobych, Lviv region, Ukraine) juchumak@ukr.net

Olga SENYK,

orcid.org/0000-0002-5325-224X

Teacher-methodologist at the Department of Music Theory

Drohobych Vasil Barvinsky Professional Music College

(Drohobych, Lviv region, Ukraine) olgasenyk59@gmail.com

Andriy DUSHNIY,

orcid.org/0000-0002-5010-9691

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,

Ukraine Pop Art Honored Worker,

Corresponding Member of the Teacher Education International Science Academy,

Head of the Folk Musical Instruments and Vocals Department

Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

(Drohobych, Lviv region, Ukraine) accomobile@ukr.net

UKRAINIAN PRIVATE TEACHER'S SEMINAR OF THE BASILIAN SISTERS AND DROHOBYCH VASIL BARVINSKY MUSIC COLLEGE AS CENTERS OF SPIRITUAL FORMATION OF UKRAINIAN YOUTH

The article considers the role of both educational institutions in the spiritual formation of Ukrainian youth as a culturological basis of the Ukrainian intelligentsia. The establishment of a Ukrainian private teacher's seminary is connected with the educational activities of the Basilian Sisters in Drohobych. The educational and upbringing processes of this secondary school are studied professional educational institution and common vectors were detected with Drohobych Vasil Barvinsky Music College. The qualification characteristic of the pedagogical group of teachers of the Ukrainian private teacher's seminary is given, as well as highlighted the most iconic figures (Severyn Saprun, Natalia Milan). The main attention is paid on the organizational aspects of the educational process of the seminary, such as class schedule, availability of hostesses of the course, statistics on female students. The curricula of the five courses of the seminary are considered, which is of professional interest for comparison with modern curricula. For the first time drawn attention on the importance of music lessons in the training of seminarians.

It is noted, that as a result of the educational reform of 1932 in Poland, the Ukrainian Teachers' Private Seminary underwent a reorganization stage to the Ukrainian gymnasium with four years of study and subsequent projection into a two-year lyceum. Founded in 1940 in Drohobych Teachers' Training Institute, in April 2020 celebrates its 80th anniversary. Therefore, we can assume that some students of the Ukrainian private seminary of the Vasilian Sisters joined the ranks of the renovated school.

Proved, in the functioning of both institutions there is a multi-vector training, whose purpose is to cultivate a diverse creative personality. For 20 years of existence, the teacher's seminary operated in Drohobych as an educational and cultural center, did not yield to the professional level of institutions of state subordination. For his 75 years, the music college has brought up more than one generation of artistic staff, who proudly carry the glory of the musical culture of the region in Ukraine and abroad, become a creative outpost of the national creative intelligentsia.

Key words: *Basilian Sisters, seminary, music college, Severyn Saprun, Natalia Milyan, teacher's institute.*

Постановка проблеми. На всіх етапах історичного розвитку Української держави середні професійні навчальні заклади завжди були осередками духовної формації молоді. У них навчалася та виховувалася українська інтелігенція, яка ставала форпостом державності, мови, віри. Не були винятками й українські приватні учительські семінарії в Галичині, які, функціонуючи в умовах

правління Австро-Угорщини та Польщі, навчали учнів рідної мови та історії. Більшість учительських семінарій завдяки шкільній реформі 1932 року у Польщі було закрито або реорганізовано в гімназії та ліцеї. Проте навчальний та виховний процес, який провадився у цих середніх професійних навчальних закладах, був на високому рівні і викликає зацікавленість як з історичного,

так і з методологічного погляду у сучасному педагогічному просторі.

У 2020 році в культурному житті Дрогобича переплелися два ювілеї. 75 років від дня заснування відзначає Дрогобицький музичний коледж ім. В. Барвінського (у минулому – музичне училище). До історії навчального закладу дотичний ще один ювілей, адже музичний коледж розташований у будівлі колишньої учительської української приватної семінарії Сестер Василянок. І саме 1 листопада 2020 року виповнюється 100 років, коли в Дрогобичі почав функціонувати заклад освіти, мета якого була підготувати вчителів для українських народних шкіл. Протягом майже 20 років учительська українська приватна семінарія Сестер Василянок позиціонувала себе в Дрогобичі як осередок духовної формації української молоді, який плекав українську, насамперед педагогічну, інтелігенцію. В освітньому житті цих двох навчальних закладів – учительської семінарії та музичного училища – є багато спільного, наче минуле спроектувалося в сучасному.

Аналіз останніх досліджень. Історія функціонування в Дрогобичі української учительської семінарії Сестер Василянок вивчалася багатьма істориками. В. Винницький (Винницький, 1973), Б. Добрянський (Добрянський, 1995) давали короткий історичний нарис про навчальний заклад. М. Галів та І. Чава (Галів, Чава, 2016), М. Сеньків (Сеньків, 2008) у наукових розвідках розглядали роль семінарії в історії дрогобицького шкільництва. В. Ільницький (Ільницький, Галів, 2017), Ю. Кульчицький (Кульчицький, 2012), Р. Пастух (Пастух, 1991) у своїх публікаціях побіжно згадували про українську приватну учительську семінарію в контексті інших історико-публіцистичних нарисів. Найбільш ґрунтовно опрацювали освітницьку діяльність СС Василянок М. Галів та Ю. Стецик.

Перша спроба розказати про історію Дрогобицького музичного училища ім. В. Барвінського (сьогодні – музичний коледж) була зроблена 2005 року. У дрогобицькому видавництві «Коло» вийшли дві збірки, які були присвячені 60-річчю навчального закладу. Збірка «Дрогобицьке державне музичне училище ім. В. Барвінського за 60 років у світликах» стала «своєрідним фотолітописом навчального закладу від його заснування і аж до сучасності» (Дрогобицьке..., 2005: 3). У збірці нарисів «Дрогобицькому державному музичному училищу ім. В. Барвінського – 60» висвітлено сторінки історії, творчої і навчальної роботи циклової комісії зі дня заснування цього культурно-навчального осередку (Дрогобицькому..., 2005).

Мета статті – розкрити роль української приватної учительської семінарії Сестер Василянок та Дрогобицького музичного коледжу ім. В. Барвінського у духовному формуванні української молоді.

Виклад основного матеріалу. Сестри Василянки оселилися в Дрогобичі, ймовірно, на початку 1920 року. Їх поява зумовлена була потребою відкриття в місті учительської семінарії для дівчат, матеріальне становище яких не давало змоги вчитися в державних закладах (Звіти про діяльність...: 30). Черниці проживали у будинку по вул. Конарського (сьогодні – вул. Музична), який утримувався коштом Перемишльського церковного товариства «Єпархіальна поміч» (Цьорох, 1964: 185). Вони опікувалися сиротинцем, інтернатом для учениць, школою вправ і вели заняття в семінарії. Кількість Сестер Василянок коливалася від 6 до 11 осіб (Шематизми).

1 листопада 1920 року в семінарії було відкрито одразу чотири курси, і це був повноцінний навчальний заклад. 24 грудня 1924 року йому було дано право публічності. Завдяки цьому з'являється п'ятий курс, і учениці здають державні іспити (матуру) в Дрогобичі (Звіти про діяльність...: 64). Незважаючи на приватний статус, документи навчального закладу визнавалися державою. Шкільні інспектори Кураторії Львівської шкільної округи інспектували навчальний процес. Навчання у вчительській українській семінарії Сестер Василянок велося на високому рівні, незважаючи на брак коштів. У закладі була велика бібліотека (понад 1 200 примірників), ремісничі майстерні, кабінети фізики, хімії, біології, зал для руханки (занять спортом), фруктовий сад (Звіти про діяльність...: 131).

У навчальну програму входили катехизм, польська, руська (українська) та німецька мови, історія (від стародавньої до новітньої), природознавство, фізика, хімія, математика, географія, малюнок, спів, руханка, ручна праця, основи анатомії, пропедевтика філософії. На старших курсах у навчальний процес вводилися предмети педагогічного циклу: методика, історія виховання, психологія, педагогіка, логіка. Учениці проводили уроки у школі вправ, яка існувала при семінарії і мала сім класів (Цьорох, 1964: 183). Таким чином, вони практикувалися бути вчителями. Водночас школа вправ готувала кадри для семінарії. Цікаво зауважити, що сьогодні в музичному коледжі на старших курсах так само вивчаються предмети, які дають право викладати в музичних школах: методика, педагогіка, психологія. Студенти проходять педагогічну практику в музичній школі при коледжі. І досить часто випускники школи педпрактики поповнюють ряди студентства.

Велика увага надавалася музичній освіті семінаристок. Протягом п'яти років у навчальній програмі були уроки зі співу. Урок включав у себе знання теорії і окремо – сольфеджіо. Учениці вивчали нотну грамоту, співали пісні, писали музичний диктант. Важливе місце у навчальному процесі займали уроки гри на скрипці, які тривали всі п'ять навчальних років. Невміння грати на інструменті могло стати приводом для недопущення до здавання державних іспитів, про що свідчить один із протоколів учительської конференції (аналог сьогоднішньої педагогічної наради) (Звіти...: 23). У семінарії із числа семінаристок був створений ансамбль скрипалів («смичковий оркестр»), який брав активну участь у різних урочистостях, організованих навчальним закладом (Звіти...: 90). Функціонував хор під орудою о. Северина Сапруна.

Велика увага надавалася виховному процесу. Незважаючи на те що навчання велося переважно польською мовою і в закладі висіли знаки польської державності, у семінарії панувала національна українська свідомість (Льницький, Галів, 2017: 90). Для самовиховання діяли різноманітні гуртки, зокрема театральний та спортивний (Винницький, 1973: 500; Цьорох, 1964: 182). Дівчата організували аматорські вистави на честь Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки. Діяв осередок Пласту (31-й курінь) під керівництвом Івана Чмоли, відомого в Галичині військового та педагогічного діяча, одного із засновників цієї молодіжної організації. Колір хустки куреня був вишневий (Винницький, 1973: 500). Пластунки вивчали історію свого краю, доглядали за могилами Січових Стрільців, проходили вишкіл у польових таборах (Кульчицький, 2012: 197). Цікавою є така паралель в історії обох навчальних закладів. Пластунський курінь семінаристок носив ім'я Софії Галечко – першої у світовій історії жінки-військовички. Випускницею Дрогобицького музичного коледжу ім. В. Барвінського 2014 року є Уляна Созанська, яка стала першою в Україні диригенткою військового оркестру ЗСУ.

У семінарії працювали вчителі з високою кваліфікацією (Галів, Чава, 2016: 26). Частина з них закінчувала філософський факультет у Львівському університеті, деякі мали диплом професора. Екзамен зрілості з правом викладати склали у свій час також і сестри Василянки. Сонм викладачів прикрашають імена о. Северина Сапруна,

який викладав катехизм та спів, і Наталії Мілян (Мілянівна), яка вела уроки малювання та ручної праці.

О. Северин Сапрун (1897–1950) був композитором, диригентом, педагогом, музично-громадським діячем, організатором багатьох місцевих хорів, одним з ініціаторів відкриття філії Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка у Дрогобичі, яку він очолював як директор до 1931 року (Кника, 2019: 596). Наталія Мілян (1896–1942) – відома на той час скульпторка, яка була першою україною, що навчалася у Краківській академії мистецтв (1920–1925) (Горняткевич, 1952). Кожен курс очолювала сестра Василянка, яка називалася господинею (аналогічно – як куратор курсу в музичному коледжі). У кінці навчального року, який тривав від 1 вересня до кінця червня, господиня подавала звіт про стан успішності семінаристок. Згідно зі щорічними статистичними даними, можна побачити, що в учительській семінарії навчалися дівчата віком 14–15 років (I курс) до 19–20 років (V курс). І сьогодні в музичному коледжі навчаються студенти таких самих вікових меж.

Унаслідок освітньої реформи 1932 р. у Польщі учительська українська приватна семінарія була реорганізована в українську гімназію з чотирирічним навчанням та з подальшим продовженням у дворічний ліцей (Галів, Чава, 2016: 28). Але перший прихід радянської влади 1939 року завадив цьому процесу. 1940 року в Дрогобичі організовано учительський інститут, який у квітні цього року святкує свій 80-літній ювілей. Гіпотетично можна припустити, що деякі учениці української приватної семінарії Сестер Василянок поповнили контингент новоутвореного навчального закладу.

Висновки. Творчий дух учительської української приватної семінарії і сьогодні витає у стінах Дрогобицького музичного коледжу ім. В. Барвінського. У функціонуванні обох навчальних закладів простежується багатогранне і багатовекторне навчання, метою якого було виховати різносторонньо творчу особистість. Майже 20 років учительська семінарія діяла в Дрогобичі як освітній і культурний осередок, не поступаючись рівнем державним закладам. 75 років музичний коледж виховує мистецькі кадри, які гордовито несуть славу української музичної культури як на рідних теренах, так і у закордонні, стають креативним форпостом української творчої інтелігенції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Винницький В. Українська дівоча учительська семінарія СС Василянок у Дрогобичі. *Дрогобиччина – земля Івана Франка*. Т. І. Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто, 1973. С. 496–500.
2. Галів М., Чава І. Середні навчальні заклади у Дрогобичі (1919–1939 рр.). *Актуальні питання гуманітарних наук: міжсвізівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка* / ред.-упоряд. В. Ільницький, А. Душний, І. Зимомря. Дрогобич : Посвіт, 2016. С. 21–32.
3. Горняткевич Д. Наталія Мілянівка (на десяту роковину її смерті). *Часопис «Свобода»*. 9 листопада 1952 р. № 37 (299). URL : <http://www.svoboda-news.com/archiv/pdf/1952/Svoboda-1952-299.pdf>.
4. Добрянський Б. З історії дрогобицької української жіночої учительської семінарії Сестер Василянок. *Дрогобицький краєзнавчий збірник*. 1995. Вип. І. С. 78–81.
5. Дрогобицьке державне музичне училище ім. В. Барвінського за 60 років у світлинах. Дрогобич : Коло, 2005. 144 с.
6. Дрогобицькому державному музичному училищу ім. В. Барвінського – 60. Дрогобич : Коло, 2005. 80 с.
7. Дрогобиччина – земля Івана Франка. Т. І. Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто, 1973. 856 с.
8. Завгородня Т. Теорія і практика навчання в Галичині (1919–1939 рр.). Івано-Франківськ : Прикарпатський НУ ім. В. Стефаніка, 2007. С. 164–194.
9. Звіти про діяльність приватної вчительської семінарії Сестер Василянок в м. Дрогобичі (1921–1939 рр.). *ЦДІАУЛ*. Ф. 179. Оп. 3. Спр. 1283. Арк. 1–133.
10. Звіти шкільного інспектора Львівської Кураторії про результати і рішення про надання українській учительській приватній семінарії СС Василянок прав публічності (1926–1936 рр.). *ЦДІАУЛ*. Ф. 179. Оп. 3. Спр. 1284. Арк. 1–39.
11. Ільницький В., Галів М. Документи польської поліції про громадсько-політичні погляди українських та єврейських учителів Дрогобицького повіту. *Східноєвропейський історичний вісник* / гол. ред. В. Ільницький. Дрогобич : Посвіт, 2017. С. 88–106.
12. Книга протоколів Музичного товариства імені Миколи Лисенка (1922–1939 рр.) / упор. Я. Горак. Львів : Апріорі, 2019. С. 595–599.
13. Кульчицький Ю. Життєвий шлях нашого роду. Дрогобич : видавець Святослав Сурма, 2012. 332 с.
14. Мисак Н. Середня освіта як важливий чинник у формуванні української інтелігенції в Галичині наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття. *Україна – Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин ; НАНУ, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. Вип. 8. С. 100–117.
15. Пастух Р. Вулицями старого Дрогобича. Львів : Каменяр, 1991. 165 с.
16. Протоколи вчительських конференцій приватної семінарії СС Василянок в Дрогобичі (1925–1929 рр.). *ЦДІАУЛ*. Ф. 179. Оп. 3. Спр. 1290. Арк. 1–70.
17. Протоколи, звіти, листування учительської приватної семінарії СС Василянок з Міністерством віросповідань та освіти про надання прав прилюдності (1924 – 1928 рр.). *ЦДІАУЛ*. Ф. 179. Оп. 3. Спр. 1289. Арк. 1–57.
18. Сало С. СС ЧСВВ. Провінція Пресвятої Тройці Сестер Чину Святого Василя Великого: нариси з історії. Жовква : Місіонер, 2012. Т. 1. 432 с.
19. Сенків М. Культурно-національне життя Дрогобича у міжвоєнний період. *Проблеми гуманітарних наук. Наукові записки ДДПУ*. 2008. Вип. 22. Історія. С. 82–91.
20. Справа про діяльність учительської приватної семінарії СС Василянок в Дрогобичі (1920–1934). Т. I-II. *ЦДІАУЛ*. Ф. 179. Оп. 3. Спр. 1279, 1280.
21. Східноєвропейський історичний вісник / гол. ред. В. Ільницький. Дрогобич : Посвіт, 2017. Вип. 5. 244 с.
22. Цьорох С. Погляд на історію і виховну діяльність монахинь василянок. Рим, 1964. 256 с.
23. Чумак Ю., Сенік О. Дрогобицький музичний коледж: проєкція з минулого в сучасне. Монографічний нарис. Дрогобич : Посвіт, 2020. 172 с.
24. Шематизми Самбірсько-Дрогобицько-Сяноцької єпархії 1856–1939 рр. *Бібліотека греко-католицької капітули в Перемислі*. URL : <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/edition/14973?id=14973>.

REFERENCES

1. Vynnytskyi, V. (1973). *Ukrainska divocho uchytelska seminariia SS Vasyliianok u Drohobychi* [Ukrainian girls' teacher's seminary of SS Vasilianok in Drohobych]. *Drohobychchyna – zemlia Ivana Franka*. Niu-York – Paryzh – Sydnei – Toronto. Tom I. Pp. 496–500. [in Ukrainian].
2. Haliv, M., Chava, I. (2016). *Seredni navchalni zaklady u Drohobychi (1919–1939 rr.)* [Secondary schools in Drohobych (1919–1939)]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskiy zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka* / [red.-uporiad. V. Ilnytskyi, A. Dushnyi, I. Zymomria]. Drohobych: «Posvit». pp. 21–32. [in Ukrainian].
3. Horniatkevych, D. (1952). *Nataliia Milyanivka (na desyati rokovyny yii smerti)* [Natalia Milyanivka (on the tenth anniversary of her death)]. *Chasopys «Svoboda»*. № 37 (299). 9 lystopada. URL: <http://www.svoboda-news.com/archiv/pdf/1952/Svoboda-1952-299.pdf> [in Ukrainian].
4. Dobrianskyi, B. (1995). *Z istorii drohobyt'skoi ukrainskoi zhinochoi uchytelskoi seminarii Sester Vasyliianok* [From the history of the Drohobych Ukrainian Women's Teachers' Seminary of the Vasilian Sisters]. *Drohobyt'skyi kraieznavchyi zbirnyk*. Vyp. I. Drohobych. Pp. 78–81. [in Ukrainian].
5. *Drohobyt'ske derzhavne muzychne uchylshche im. V. Barvinskoho za 60 rokiv u svitlynakh* [Drohobych Vasyl Barvinsky State Music School for 60 years in photos]. Drohobych: «Kolo». 2005. 144 s. [in Ukrainian].

6. *Drohobytskomu derzhavnomu muzychnomu uchylshchu im. V. Barvinskoho – 60* [Drohobych Vasyl Barvinsky State Music School – 60]. Drohobych: «Kolo». 2005. 80 s. [in Ukrainian].
7. *Drohobychchyna – zemlia Ivana Franka* [Drohobych region – the land of Ivan Franko]. Niu-York – Paryzh – Sydnei – Toronto, 1973. Tom I. 856 s. [in Ukrainian].
8. Zavhorodnia, T. (2007). *Teoriia i praktyka navchannia v Halychyni (1919–1939 rr.)* [Theory and practice of teaching in Galicia (1919-1939)]. Ivano-Frankivsk: Prykarpatskyi NU im. V. Stefanyka. Pp. 164–194. [in Ukrainian].
9. *Zvity pro diialnist pryvatnoi vchytelskoi seminarii Sester Vasyliianok v m. Drohobychi (1921–1939 rr.)* [Reports on the activities of the private teacher's seminary of the Basilian Sisters in Drohobych (1921–1939)]. *TsDIAUL*. F. 179. Op. 3. Spr. 1283. Ark. 1–133. [in Ukrainian].
10. *Zvity shkilnoho inspektora Lvivskoi Kuratorii pro rezultaty i rishennia pro nadannia ukrainskii uchytelskii pryvatnii seminarii SS Vasyliianok prav publichnosti (1926–1936 rr.)* [Reports of the school inspector of the Lviv Board of Trustees on the results and decisions on granting publicity rights to the Ukrainian Teachers' Private Seminary of the SS Vasilianok (1926–1936)]. *TsDIAUL*. F. 179. Op. 3. Spr. 1284. Ark. 1–39. [in Ukrainian].
11. Ilnytskyi, V., Haliv, M. (2017). *Dokumenty polskoi politzii pro hromadsko-politychni pohliady ukrainskykh ta yevreiskykh uchyteliv Drohobytskoho povitu. Sxidnoievropeiskyi istorychnyi visnyk* [Documents of the Polish police on the socio-political views of Ukrainian and Jewish teachers in Drohobych County] / [hol. red. V. Ilnytskyi]. Drohobych: Posvit. Pp. 88–106. [in Ukrainian].
12. *Knyha protokoliv Muzychnoho tovarystva imeni Mykoly Lysenka (1922–1939 rr.)* [Book of Protocols of the Mykola Lysenko Music Society (1922–1939)] / [upor. Ya. Horak]. Lviv: Apriori, 2019. Pp. 595–599. [in Ukrainian].
13. Kulchytskyi, Yu. (2012). *Zhyttievyi shliakh nashoho rodu* [The way of life of our family]. Drohobych: vydavets Sviatoslav Surma. 332 s. 208 il. [in Ukrainian].
14. Mysak, N. (2015). *Serednia osvita yak vazhlyvyi chynnnyk u formuvanni ukrainskoi intelihentsii v Halychyni naprykintsi XIX – na pochatku XX stolittia* [Secondary education as an important factor in the formation of the Ukrainian intelligentsia in Galicia in the late XIX – early XX century]. *Ukraina – Polshcha: istorychna spadshchyna i suspilna svidomist* / [vidp. red. M. Lytvyn. NANU, Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha]. Lviv. Vyp. 8. S. 100–117. [in Ukrainian].
15. Pastux, R. (1991). *Vulytsiamy staroho Drohobycha* [The streets of old Drohobych]. Lviv: Kameniar, 1991. 165 s. [in Ukrainian].
16. *Protokoly vchytelskykh konferentsii pryvatnoi seminarii SS Vasyliianok v Drohobychi (1925–1929 rr.)* [Minutes of teachers' conferences of the private seminary of SS Vasilianok in Drohobych (1925–1929)]. *TsDIAUL*. F. 179. Op. 3. Spr. 1290. Ark. 1–70. [in Ukrainian].
17. *Protokoly, zvity, lystuvannia uchytelskoi pryvatnoi seminarii SS Vasyliianok z Ministerstvom virospovidan ta osvity pro nadannia prav pryliudnosti (1924–1928 rr.)* [Protocols, reports, correspondence of the SS Vasilianok Teachers' Private Seminary with the Ministry of Religions and Education on granting public rights (1924–1928)]. *TsDIAUL*. F. 179. Op. 3. Spr. 1289. Ark. 1–57. [in Ukrainian].
18. Salo, S. (2012). *SS ChSVV. Provintsiia Presviatoi Troitsi Sester Chynu Sviatoho Vasyliia Velykoho: narysy z istorii* [SS OSBM. Province of the Holy Trinity of Sisters of the Order of St. Basil the Great: essays on history]. Zhovkva: Misioner. T. 1. 432 s. [in Ukrainian].
19. Senkiv, M. (2008). *Kulturno-natsionalne zhyttia Drohobycha u mizhvoiennyi period* [Cultural and national life of Drohobych in the interwar period]. *Problemy humanitarnykh nauk: Naukovi zapysky DDPU*. Drohobych. Vyp. 22. Istoriiia. Pp. 82–91. [in Ukrainian].
20. *Sprava pro diialnist uchytelskoi pryvatnoi seminarii SS Vasyliianok v Drohobychi (1920–1934)* [The case of the activity of the teacher's private seminary of the SS Vasilianok in Drohobych (1920–1934)]. T. I-II. *TsDIAUL*. F. 179. Op. 3. Spr. 1279, 1280. [in Ukrainian].
21. *Sxidnoievropeiskyi istorychnyi visnyk* [Eastern European Historical Bulletin] / [hol. red. V. Ilnytskyi]. Drohobych: Posvit, 2017. Vyp. 5. 244 s. [in Ukrainian].
22. Tsorox, S. (1964). *Pohliad na istoriiu i vykhovnu diialnist monakhyn vasyliianok* [A look at the history and educational activities of Basilian nuns]. Rym, 1964. 256 s. [in Rome].
23. Chumak, Yu., Senyk, O. (2020). *Drohobytskyi muzychnyi koledzh: proieksiia z mynuloho v suchasne* [Drohobych Music College: a projection from the past into the present]. *Monohrafichnyi narys*. Drohobych: Posvit. 172 s. [in Ukrainian].
24. *Shematyzmy Sambirsko-Drohobytsko-Sianotskoi yeparkhii 1856–1939 rr.* [Schematisms of the Sambir-Drohobych-Sanok Diocese 1856–1939]. *Biblioteka hreko-katolytskoi kapituly v Peremyshli*. URL : <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/edition/14973?id=14973> [in Ukrainian].